

PRIKAZ FILMA „DON JUAN DE MARCO“

/ REVIEW OF THE MOVIE DON JUAN DE MARCO

Alemka Kulenovic Somun, Antonia Puljic

Alemka Kulenovic Somun, Psychiatrist, Psychoanalyst in training at Croatian Psychoanalytic Society

Antonia Puljic, MD, PhD, Psychiatrist, Psychoanalytic psychotherapist in training at Croatian Association for psychoanalytic Psychotherapy

Odlučile smo nešto napisati o još jednom filmu koji je prikazan u sklopu filmske tribine „Film i psihijatrija“ u Klinici za psihijatriju Vrapče. U središtu je radnje mlad muškarac (J. Depp) koji je zaprimljen u bolnicu na psihijatrijsku opservaciju nakon pokušaja samoubojstva. Odjeven kao legendarni Zorro, za sebe tvrdi da je najveći ljubavnik na svijetu, don Juan glavom i bradom. Psihijatar pred mirovinom, dr. Mickler (M. Brando), uzima ga kao svojeg posljednjeg kliničkog bolesnika i putem svakodnevne psihoterapije pokušava ga vratiti u stvarnost, no pacijent će svojim neobičnim pričama uvjeriti dr. Micklera da je on doista don Juan.

Komentatori filma na tribini održanoj prije gotovo tri godine bili su prof. dr. sc. Križo Katinić i filmski kritičar Josip Grozdanić. Možda ćete se zapitati što je to toliko zanimljivo u hollywoodskom filmu kao što je „Don Juan de Marco“ da bi se o tome pisalo u psihoterapijskom

časopisu i postoje li aspekti koji su psihodinamički zanimljivi.

No u pozadini sladunjavog sadržaja, kičastih scena, prpošnosti i ležernosti začinjjenih jednom od najljepših ljubavnih balada, iza filma u kojem dominiraju velika glumačka imena promatrač će uvidjeti da bi se moglo govoriti i o nekim bitnim psihoanalitičkim konceptima. Ponajprije se ističe pitanje muške histerije i hiperseksualnosti koju nudi don Juan te s druge strane narcistička ranjivost koja se pojavljuje na životnim prekretnicama kao što je odlazak u mirovinu. U tom filmu su postoje dva ravnopravna glavna lika, a glume ih glumci koji svojom glumačkom veličinom nose film, ali i koji putem ravnopravnosti likova potvrđuju filmskim jezikom važnost obaju sudionika u terapijskom procesu. Stoga smo odlučile napisati nešto o tom terapijskom odnosu koji prikazuju glavni likovi u filmu: dr. Mickler (M. Brando) i don Juan (J. Depp). Njihov je odnos

ono čemu svjedočimo i što živimo u svakidašnjem radu, a što je, posebno u psihoterapijskom radu (i općepsihijatrijskom, pa čak i medicinskom radu), neizbježno: o značenju i utjecaju terapeuta na bolesnika i bolesnika na terapeuta. Interakcije fantastičnih glumaca Branda i Deppa pružaju terapijskom odnosu sve dimenzije zbog kojih je terapijski odnos ljekovit i zbog kojih omogućuje rezultate koji se očituju razvojem i transformacijom sudionika.

Govoreći o terapijskom odnosu, prije se smatralo da je terapeut samo „bijelo platno“ bolesnikovih projekcija. Freud je zagovarao takav pristup iako postoji uvjerenje da na terapijama nije bio toliko distanciran i neproziran. Odbačen i kasnije nanovo otkriven Ferencki usudio se govoriti o uzajamnosti mnogobrojnih elemenata u odnosu terapeut – pacijent. Transfer i kontratransfer ključni su aspekti terapije. Oni su građevni elementi koji tijekom procesa evaluiraju i postupno omogućuju obojici sudionika da u realnih pedesetak minuta kreiraju zajednički prostor i doživljaj koji će na kraju ostaviti neizbrisiv unutarnji trag u obojici. Niti pacijenti zaboravljaju svoje analitičare niti analitičari zaboravljaju svoje bolesnike.

Film „Don Juan de Marco“ J. Levina od prvog susreta psihijatra i dona Juana govori o postojanju psihijatrova kapa-

citeta za razumijevanje pacijentove patnje i njegove sposobnosti da se prilagodi pacijentovoj priči, pacijentovoj istini. Osjećajući njegovu patnju, zauzima se za to da ga baš on liječi unatoč tome što ide u mirovinu. Pacijenti nas često „vide“ bolje od drugih; tako i don Juan dobro prepoznaje da za njega nije dobar izbor dr. Bill, za kojega kaže: „On ima tako ograničen i nemaštovit pogled na svijet.“ Svijet bez mašte, fantazija i simbolike svijet je konkretnoga, svijet u kojem je teško provoditi psihoterapiju.

Dr. Mickler kao posljednjeg bolesnika u svojoj karijeri uzima don Juana. Zašto to čini? Zar ga u dvadeset i pet godina rada u duševnoj bolnici nije dirnuo nijedan bolesnik? Je li to posljednji pozdrav prije separacije koja slijedi zbog odlaska u mirovinu? Mnogo pitanja. Naravno, o mašti gledatelja ovise odgovori.

Odnos dr. Micklera i dona Juana kreira se od početka filma i pratimo njegov razvoj u različitim fazama, od idealizacije terapeuta do stvaranja transferno- kontratransfernog matriksa. Uspostavom inicijalnog terapijskog saveza postupno se kreira odnos dr. Micklera i dona Juana u kojem su njih dvojica neravnopravni u svojim stvarnim položajima liječnika i bolesnika, no ipak uzajamni, iako asimetrični, stvaratelji zajedničkog procesa.

Međutim, u tišini i polumraku terapijske sobe dr. Micklera stvara se odnos u kojem on i don Juan oblikuju zajednički svijet, zajednički jezik uz zajedničku glazbu: „Pilule će zaustaviti iluzije? Onda se bojim da ih obojica moramo uzeti!“ U tom prijelaznom prostoru koji nije ni u fantaziji niti u realnosti dr. Mickler i don Juan kreiraju terapijski prostor kao dimenziju „trećega“. Tek kad psihoterapeut iz svojeg subjektiviteta može vidjeti subjektivitet pacijenta i obratno, tek kad obojica mogu pojmiti da u taj međuprostor svatko od njih donosi svoje vlastito svjesno i nesvjesno, može se izgraditi odnos u kojem će nestati granice i u kojem će biti mogući psihički razvoj i promjena. U tom prostoru, koji Ogden naziva „analitičkim poljem“, stvara se „analitički treći“, ili rečenicom dona Juana u filmu: „Vidim granice preko vidljivosti oka.“ To je pacijentov i terapeutov prostor stvaranja, u kojem postoje granice koje znaju samo njih dvojica. To je prostor zajedničkoga nesvjesnoga. To je prostor u kojem je moguća promjena. Promjena pacijenta u smjeru novog iskustva koje ima korektivni potencijal za daljnji život. U tom prostoru vladaju empatija i razumijevanje bez osuđivanja, u njemu se komunikacija

izvodi projektivnom identifikacijom u kojoj se terapeut ponekad ne može (ako mu je psihoterapija zvanje, a ne zanimanje) odmaknuti od sebe i tada dolazi do sraza njegova i pacijentova nesvjesnoga koje terapeut ispoljava putem *enactmenta*, čime otvara mogućnost boljeg razumijevanja terapijskog procesa. Bollas (1987.) navodi: „Da bi smo pronašli bolesnika, moramo ga potražiti u sebi.“

Uostalom, u filmu se kaže da postoje četiri bitna životna pitanja s istim odgovorom, a to je ljubav. Ljubav se može doživjeti ako se u njoj sudjeluje sa svim svojim svjesnim i nesvjesnim kapacitetima. Ljubav uključuje i mržnju i bijes. Sve je to ljubav. A kad se sudjeluje u terapijskom odnosu u kojem ima ljubavi, neizostavno se u budućnost nosi novo iskustvo s kojim se može lakše živjeti. U omaglici takva terapijskog odnosa postavlja se pitanje, kao i u filmu, tko je tko, to jest, tko je tu pacijent, a tko terapeut. Citirat ćemo Ogdena: „Analitički treći.“

Dr. Mickler već je u početku vizionarski prepoznao ljepotu kreacije terapijskog odnosa i čaroliju koja se pritom stvara i donosi promjenu obojici: „Ako mu dam lijek, nikad neću moći ući u njegov svijet, a on je tako čaroban.“